

06
ОСИП НАЗРУК

КАТОЛИЦЬКИЙ ЖУРНАЛІСТ
обвинувачений за державну зраду

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

Промова оборонця Д-ра Осипа Назарука виголошена 9. IX. 1932 р. перед Судом Присяглих у Львові в обороні Євгена Зиблікевича редактора українського католического органу „Бескид“.

16/16
Львів — 1933

Накладом Організаційного Комітету УНО
(Української Народної Обнови — УКНП).

№ 4

X895.9 (24e) 20v

КАТОЛИЦЬКИЙ ЖУРНАЛІСТ

обвинувачений за державну зраду.

Промова оборонця Д-ра Осипа Назарука виголошена 9. IX. 1932 перед Судом Присяглих у Львові в обороні Євгена Зиблікевича редактора українського католицького органу „Бескид“.

Високоповажані Панове Судді Присягли!

Третій день розправи добігає до кінця — і Ви втомлені вислуханням цілого ряду відчитаних тут великих актів, зізнань і промов. Та я прошу Вас, вислухати уважно ще й мові оборони останного з обвинувачених. А прошу не для власної сатисфакції, тільки тому, бо сей останний обвинувачений поставить печатъ на цілий сей процес, на його вердикт і на його вирок. І коли мине багато часу і непамять покриє надії, побоювання, страх і жах всіх, що в політичних процесах засідали в цій салі в характері обвинувачених, коли непамять покриє також імена тих, котрі в сій салі тяжко працювали в характері прокураторів, суддів присяглих, суддів державних і оборонців, — то та непамять зробить на довгі часи виїмок що до сего карного процесу. А сей виїмок буде зроблений головню ізза останного з обвинувачених, котрий сидить перед Вами. Се Євген Зиблікевич, редактор українського католицького органу „Бескид“, що виходить у Перемишлі. Пан прокуратор в акті обвинувачення не багато міг сказати про нього у звязку з сим процесом, а Високий Суд тимчасово випустив сего обвинуваченого за кавцією 2.000 зол. зі слідчої вязниці на вільну стопу. І мимо того власне сей обвинувачений зробить на довго памятним сей політичний процес! А чому так буде, постараюся виказати в своїй промові. Я приступаю відразу до оборони мого клієнта, а загальними справами займуся лиш остільки, оскільки се потрібне до выяснення його поведення або до відповіді п. представникови публичного обвинувачення.

КОРОТКА ЖИТТЄПИСЬ ЗИБЛІКЕВИЧА.

Наперед хто такий сей обвинувачений молодий Українець, котрий після твердження прокураторії допустився головної зради проти польської держави?

Це внук маршалка Галичини і президента столичного міста Кракова, внук чоловіка, котрий положив великі заслуги коло економічного розвитку цілої Галичини і найбільші заслуги коло політичного розвитку польської нації, за що польська нація похоронила тлінні останки його в королівських гробницях, — в Кракові, — на Вавелі. — поруч своїх найбільших духом діячів! В сім процесі є більше дивних прояв, бо на 6 обвинувачених аж 3 мають мами Польки, свідомі польські патріотки. Ті обвинувачені також відмовили зізнань у всіх справах, що зв'язані з актом обвинувачення, бо їм відмовлено тут відчитання того акту в українській мові. Правдою є, що вони обороняючи права української мови, не могли сказати, що се їх матірня мова, бо наді їх колискою звеніла матірня мова польська. Та мабуть се найбільше дивна річ, яким чином знайшовся на лаві обвинувачених Українців чоловік з родини польського маршалка Галичини, котрий вже на підставі свого імени і своїх родових документів міг прецінь знайтися по иншій боці і не потребував ніколи наражатися га те, на що наразився. Вже се показує, що це передовсім процес психологічний, котрий кульмінує в особі Зиблікевича. На жаль, відмова зізнань всіх обвинувачених просто робить неможливим належне освітлення сего процесу з психологічної точки погляду, бо під сим оглядом можемо оперувати тільки незначними окрушинками потрібного нам матеріалу.

Другий важний факт се те, що Зиблікевич журналіст з католицького органу. Як перший факт вказувавби на те, що Зиблікевич не шукав легкого хліба, бо не пристав до Поляків, тільки до Українців, так знов другий факт мігби декому насунути сумнів, що сей чоловік, втомлений боротьбою і своїми дотеперішними перехо-

дами в життю, змінив свої погляди задля життєвої вигоди і спокійнішого існування. Тільки зрозумівши свій характер, можна оцінити його справу в сім процесі. Тому подам наперед його коротеньку життєпись.

Уродився він як син судового урядника, а мама його була кубанська Українка родом зпід Кавказу. Гімназію скінчив перед війною в 1914 р. На права записався у Відні. В часі великої війни служив в австро-німецькім полку, прич „Дайтшмайстрах“. З тим полком пішов на фронт і в битві коло Рівного на Волині попав у російський полон в ранзі хорунжого. В неволі був аж до вибуху першої революції. Відтак утік до Києва. По якимсь часі вступив до армії Петлюри. Весною 1919 року в битві з большевиками коло Могилوک попав у їх руки тяжко ранений ґранатом в живіт і зі зломаною ногою. Большевики, як се часто буває в горожанських війнах, не церемонилися з раненими і нераз добивали їх на боевищах, — бо як відомо — нема страшнішої ненависти, ніж та, що бухає в горожанських війнах і захоплює все єство людей. Та мабуть поділав на них молоденький тоді вік Зиблікевича, бо він в тім часі мав 23 роки, і при своїм стрункім та дрібнім рості виглядав як дитина. І хоч з очий большевиків бухала ненависть, вони не доби́ли його! І підняли з боевища окрівавлену дитину ту і занесли до санітарного поїзду і завезли до Москви і дали до шпиталю і лічили його. Так поступили большевики з сим незнаним їм молодим чоловіком, котрого імили на полі бою як ворога свого, з затисненою зброєю в руці, зверненою проти них! А нині побачимо, як польська лава присяглих у Львові — поступить з внуком маршалка свого, котрий на честь імени свого має окрему вулицю в сім місті! А як у Москві настав голод великий і не стало харчів навіть у шпиталях, большевики знов показали йому серце своє і вивезли його до шпиталю в Києві на Україні, де було більше поживи. Тут прийшовши до себе Зиблікевич, хоч іще хорий, втікає від большевиків на Во-

линь, доходить до села Чорторії над Случем, знов з почуття обов'язку голоситься до української армії Петлюри і разом з нею бере участь в поході маршалка Пілсудського на Київ. Потому разом з армією Ридза-Сьміглого робить відворот аж до Замостя і знов бере участь в поході армії Петлюри аж до Винниці. В 1920 р. вертає до дому родичів у Перемишлі. На університет його не прийнято. Відтак перебуває він долю всеї української інтелігентної молоді, котру в тім часі вязнено винно і невинно. Слідують роки тюрми. В однім з процесів, про який тут згадувано, засуджений був Зиблікевич на 3 роки тяжкої вязниці, але засуджений був заочно, не був присутний ні на розправі, ні на проголошенню вироку. Значить, не мав нагоди до оборони. Вправді Вп. пан президент Трибуналу слушно заявив тут, що засуд в карнім процесі се не контумація в процесі цивільнім, бо в карнім процесі перед засудом переводиться докази. Та я пригадаю Вп. Суддям присяглим, кільки то невинних людей засуджують навіть тоді, коли вони присутні в часі розправи і мають змогу боронитися! От недавно принесла французька преса вісти про випущення з тюрми по 30 роках кари засудженого невинно аптикаря за отроєння власної жінки, котрого невинність аж тепер показалася. А щож донерва говорити про докладність масових процесів тай ще до того заочних! В р. 1927 вийшов Зиблікевич з тюрми.

ОДНА ЗАСАДНИЧА СПРАВА.

Вже в рік опісля, то значить в 1928 р., в його переконаннях зазначається зворот на право, до релігії, до католицизму. Сей факт під сем важною датою хотів я доказати зізнаннями поважного свідка, о. Петра Голинського, катехита з Перемишля. Та суд не допустив того доказу, хоч я всі докази предложив на письмі, ще 27 червня 1932 р., і тут, як Ви чули, повторив на розправі. Панує загальне а неслухне переконання, що ті котрі змінюють свої погляди, се люди безхарактерні. І я дуже боюся, щоби й між Вп.

Панами Суддями не було такого погляду, бо він може бути рішачий для справи. В тій справі наведу висказ одного з найбільших державних мужів, Віліяма Еверта Гледстона, уродженого в 1809 р., котрий прожив майже 90 літ і вмер за нашої пам'яті в 1898 р., був трикратним і довголітнім прем'єром Англії, зразу як консерватист, потому як острій ліберал, що обстоював автономію Ірландії. Свої погляди змінив він на старості літ. А коли його раз прозвано за те безхарактерним, відповів: „Тільки тверді характери здібні до зміни переконань, а то з отсих причин. Між людьми взагалі мало розумних, а дуже мало розумних і добрих. Так є у всіх таборах. Отже хто змінює свої переконання, той мусить бути приготований на те, що йому не будуть вірити, ні в тім таборі, з котрого він вийшов, ні в тім таборі, до котрого прийшов, бо й одні і другі будуть думати, що він зробив се з причини особистих вигід. Тільки мало є таких благородних людей, котрі судячи по собі вірять і другим у щирість зміни переконань“.

Такого благородного чоловіка бачили Вп. Судді присяглі і на сій лаві обвинувачених. Се перший обвинувачений, п. Зенон Пеленський, котрий тут признав, що Зиблікевич вже в часі конгресу не годився з націоналістами, бо мав консервативні погляди, з котрими зовсім не крився. Таке довіря до другого се річ рідка, а особливо рідка серед суспільностей, котрі наслідком довгого гнету зрадикалізовані. До таких суспільностей належить також українська суспільність. Серед неї треба не тільки твердого характеру, але й самозапертя, щоби змінити погляд з радикального на консервативний та ще й до того на католицький. Бо в тій суспільности загал підозріває такого чоловіка передовсім у лицемірстві, а є багато таких, що відносяться до такої людини просто з ненавистю.

А яке життєве забезпечення має католицький журналіст, нехай послужить доказом отсей факт: Недавно помер у Відні високо освічений і талановитий католицький редактор Каспар

Інталь у 83 році життя. Він був 30 літ шефом редактором католицького органу „Фатерлянд“, а помер у такій нужді, що перед смертю тішився як мала дитина, коли хто подарував йому кусок вудженини. Інформація ся походить з католицького органу „Шенере Цукунфт“ з дня 6 мая 1928 р. Той орган додає, що в Австрії були такі багаті єпископства як пр. в Оломунці, котре мало поверх мільон корон річного доходу ще в добрій валюті, але всі вони разом давали на одинокий католицький щоденник у Відні тільки річної субвенції, кільки один з ліберальних щоденників мав приходу з анонсів в однім недільнім числі газети! Розуміється, є й між католиками благородні виїмки, котрі по можності своїй дбають про пресу. Та на загал так виглядає доля католицької преси і католицьких журналістів навіть у народів далеко багатших ніж Українці. Так було і є також між католицькими Французами й Еспанцями. Не інакше є й між катол. Поляками. Панове самі знають, як у Польщі ледви дихає польська католицька преса. Словом, так є скрізь. І се одна з головних причин, чому в цілім світі така деморалізація, чому ніхто й ніде непевний свого життя, здоровля і майна, чому на обох півкулях разураз зриваються полуміни бунтів і чому все культурне життя людства котиться очевидно в якусь страшну безодню. І лише сліпий не бачить, що в таких часах можна робити особисту кар'єру, ідучи на ліво, а не на право. Так є сегодня скрізь, так і в Українців. Все те знають і ті, що ступають на тернистий шлях української католицької публіцистики. Знав се й Зиблікевич, коли рішався на свій крок, знав, бож се очевидно інтелігентний чоловік. І тому **чесним** людям не вільно думати про нього, що він змінив свої погляди і став католицьким публіцистом задля особистої вигоди або якоїсь „карієри“!

Для контрасту наведу такий факт, що коли польська влада завісила двократно український ліберальний щоденник „Діло“ і він не по-

являвся більше як рік, то весь той час видавництво „Діла“ виплачувало всім членам редакції й адміністрації повну платню, хоч вони не працювали. Розуміється, наводжу сей факт не в докір „Ділу“, хоч я його противник, — бо так власне повинно бути, але так нема якраз в католицькій таборі. Отже перехід туди не представляє для журналіста ніякого інтересу, тільки прикраси зі всіх сторін.

Та чому я з таким притиском підчеркую католицизм мого клієнта? Чи може на те, щоби для нього позискати ласку в очах його суддів? Зовсім ні. Отверто й виразно кажу, що Українці-католики таксамо як всі інші Українці не зрікаються найвишого політичного ідеалу своєї нації, то значить державної самостійності і не зрікаються опозиційної боротьби в державі, котра не дає їм як горожанам належних прав. Отже коли я підчеркую католицизм мого клієнта, то роблю се тому, що акт обвинувачення закидає Зиблікевичови неетичність у веденні боротьби, — а се у католицького діяча річ абсолютно виключена! І ствердження сеї засадничої річи уважаю важнішим навіть від висліду цілого процесу, від вердикту й вироку, який би він не був! До тої справи неетичности ще раз поверну при кінці своєї оборони.

ФАКТИЧНИЙ СТАН.

Тепер перейдемо до фактичного стану справи і до закидів, які Прокураторія робить обвинувачу Зиблікевичови. Передовсім чому він взагалі попав на лаву обвинувачених в цій процесі?

Замість довго відповідати на се питання скажу коротко:

Зиблікевич попав на лаву обвинувачених в сім процесі з такої самої причини, з якої в Петербурзі аж революція увільнила салдата, що стояв в царській саді коло одного корча на сторожі ще від часів цариці Катерини. Оповідать, що раз вчасною весною вийшла в сад цариця Катерина і побачила першу весняну квіточку.

А щоб ту квітку ніхто не зірвав, казала поставити солдата на сторожі. Раз затагнена у список сторожа в означенім місці змінялася без уговку поверх півтора століття, хоч та квітка давно зівяла і сліду по ній не остало. Подібнісько сталося і з Зиблікевичом. Раз затагнений на поліційний список підозрілих він фігурує на тім списку до сьогодні, хоч уже і сліду нема ні в нім, ні в фактах, ні в обставинах з усього того, що колись було причиною поставити його імя на той список. Та коли постійне держання на сторожі солдата коло місця, де колись була квітка, нікому не шкодило, то постійне держання невинного чоловіка під найтящими підозріннями дуже шкодить і йому і його невинній жінці та дитині і публичному почуттю справедливости!

Пан прокуратор каже, що всі обвинувачені поповнили злочин головної зради через те, що а) перед трома і пів літами в днях від 28 січня до 3 лютого 1929 взяли чинну участь в нарадах І. Конгресу Українських Націоналістів у Відні, б) взяли чинну участь в утворенні тайної Організації Українських Націоналістів, котра має за завдання приготувати збройне повстання проти Польщі в цілі відірвання від неї полуднево-східних земель і що та тайна організація була вислідом нарад згаданого конгресу, в) взяли чинну участь в ухваленню оповіщеної друком резолюції, котра голосить засади представленої висше революційно заговірної ідеології. Цим, каже акт обвинувачення, допустилися вони злочину державної зради з §§ 58 ц) і 59 б) давного карного кодексу.

Сі закиди треба розглянути в двох напрямках: 1) Які ті закиди самі в собі. 2) Чим вони відносяться до Зиблікевича?

Тут що крок то непорозуміння, противоріччя або зовсім безпідставні твердження, які кілька рядків дальше в тім самім акті обвинувачення відкликує сам його автор бодай що до

мого клієнта. І так на 2 ст. акту обв. таки зараз після зроблення тих тяжких закидів п. прокуратор вичисляючи обвинувачених, котрі мали допуститися тих страшних злочинів, ні одним словом, ні одним закидом не згадує Зиблікевича, що він зробив. Отже запитаю: Чогож Зиблікевич сидить на лаві обвинувачених? І відповім по правді: Бо раз був затягнений на поліційний список.

А далі: Якже можна тут говорити про таїну організацію, коли сам п. прокуратор в тім самім акті обв. на ст. 6 на долі виразно пише, що провід тої нібито тайної організації оповістив друком у своїм органі докладний комунікат з нарад тої організації, з іменами і назвискими учасників! І хто, де, коли, бачив таку таїну організацію, котра оповіщувалаб цілому світові не тільки зміст своїх нарад і ухвал, але навіть імена та назвиска своїх членів, референтів і виділових! Отже на чім полягає „тайність“ тої організації до сеї хвили?

Ба, що більше! Референтів того страшного конгресу ніхто заграницею не зловив і ніхто їх силою не привіз до краю. Вони самі явно-славно, не скриваючись вернули до дому. І вдома зовсім не скривалися, жили і працювали під своїми іменами. Щож се таке? Тут є тільки дві можливості: 1) Або тим людям ані через думки не переходило, що вони поповнили злочин. 2) Або се люди, які нездібні здати собі справу з того, що робили. А що кождий бачить, що се люди інтелігентні й освічені, отже остає тільки перша можливість: вони не почувалися до ніякого злочину супроти законів, обовязуючих в сім краю. І тому спокійно вернули до дому та спокійно працювали. Розправа виказала, що так дійсно було.

Та найцікавіше з того всего, що Зиблікевича сам п. прокуратор не називає ні між референтами зїзду, ні між його виконавцями. Отже чому він властиво обвинувачений? Тому, бо раз колись був затягнений на поліційний список!

Все, що п. прокуратор міг сказати про Зиблікевича, опер він на доносі тайної поліційної розвідки, до чого і признається на 18 і 27 стор. акту обвинувачення.

Отже що проти Зиблікевича зібрала тайна поліційна розвідка? Які вісти? Які факти?

Є тільки два закиди: 1) Що Зиблікевич був львівським делегатом на конгрес націоналістів у Відні. Правдивости сего закиду не признаємо. І ні в акті обв., ні на розправі не предложено найменшого доказу, що так було. Та ми могли би сміло признати, що Зиблікевич був делегатом з краю. Отже — каже надрадник поліції п. Івахів, що Зиблікевич після реляції тайних агентів був делегатом організації з краю. І я кажу, що був. І то кажу, що був на тім конгресі делегатом не одної організації, а десятиох! Ну, тай що з того? Який же злочин з того виходить, коли конгрес був явний, коли той конгрес був спробою утворення легальної політичної організації й коли ті організації, що висилали своїх делегатів, мали доперва затвердити ухвали конгресу, щоби могли за ті ухвали бути відповідальні.

Вп. Панове Судді Присяглі! Ви люди до свідчені й між Вами є певно й такі, що засідали у виділах не одного товариства. Уявіть собі, що два або більше товариств купують дім. І в тій цілі їх делегати роблять спільну нараду тай ухвалюють, купити дім. Чи не прийдуть ті делегати знов до своїх товариств, котрі їх висилали, чи не зложать звіту, який се дім, де він, кільки коштує, чим він вигідний або ні? І чи доперва тоді не дають поодинокі організації своєї згоди або ні на купно дому? Так прецінь діється на цілім світі й інакше не може бути. І то діється так навіть у справах, де ходить тільки про марний гріш. А тут же ходило о справу, в якій можна стратити здоровля і життя! Чи ж можете собі уявити, щоби десь знайшлася така організація, яка не зажадала би звіту від свого делегата в такій важній справі як

заговор проти держави? Нехай же тайна поліція докаже, де, коли і перед котрою організацією Зиблікевич складав звіт з конгресу! Нехай скаже, чи його звіт одобрено чи відкинено? Нехай покаже бодай тінь доказу на те, бож без того все те не має ніякого звязку!

А другий закид акту обв. звучить дослівно так: „Зиблікевич працював в ідеологічній комісії, де чув („слишав“) відчит обв. Вассіяна про ідеологічні підстави націоналізму“.

Сей закид признаю вповні з тим, що запитаю: Який же се злочин бути присутнім при викладі на якунебудь, не тільки націоналістичну але навіть анархістичну тему і слухати такого викладу? Чи Зиблікевич брав участь в дискусії над тим викладом? Чи похвалював тези, які виголошувано? Які ті тези були, котрі він одобрив? Нічого того навіть не твердить акт обв.! І деж тут злочин головної зради? І деж тут відривання земель від Польщі? Таж ухом ніякої землі від держави ні навіть листка від дерева ні платка від рожі відорвати не можна! Само слухання відчиту не є ніяким злочином і не можна того назвати також „працею в комісії“, хоч і дійсна праця в комісії не моглаб бути злочином навіть тоді, якби в комісії діялися злочинні річи, бо требаби ще доказати, що обвинувачений вислухавши злочинних виводів і предложень, годився з ними. Ще був „закид“, що Зиблікевич разом з іншими підписав видову картку з конгресу. Та я гадаю, що це не закид, але оборона для нього, бо з тайних зїздів прецінь ніхто видових карток з підписами не висилає. Ось і все, що закинено Зиблікевичови на підставі доносу тайної поліційної розвідки. А тепер кину світло на ту розвідку.

ПРО ТАЙНУ РОЗВІДКУ.

Кожда держава має тайну поліцію і каждая її вживає до своїх цілей. Отже в засаді я не буду промовляти ні проти інституції тайної поліції, ні проти її уживання до певних цілей. Та

рішальне уживання тайної поліції повинно устати там, де се виразно наказує закон.

Арт. 315 польського кодексу кримінального поступовання приписує: „Розправа відбувається устно і явно. Виїмки від тої засади вказує закон“. І той закон вказує ті виїмки, а саме: „Суд заряджує провадження при замкнених дверях цілої розправи або її часті, коли явність поступовання моглаб ображувати добрі обичаї, викликати заворушення публичного спокою, або виявити обставини, котрих збереження в тайні необхідне з огляду на безпеченство держави“. Так каже закон в артикулі 316 к. п. к. Він навіть тоді не виключає засади устности, коли дозволяє судови виключити засаду явности! Отже навіть якби суд уважав вказаним вести сю розправу при замкнених дверях, то ще й тоді тут перед Вами, Вп. Судді присяглі, повинні устно зізнавати ті поліційні агенти, на дописах котрих опираються закиди акту обвинувачення. Тимчасом ми чули тут відчитані тільки посередні зізнання п. надрадника Івахова, котрий як поліційний урядник на папері переповідав те, що одержав до відома в поліційних рапортах тайних агентів, розуміється також на папері. Чи се можна назвати устною розправою? Чи з тих паперів видно очи і живий вираз обличчя людей, на підставі чого Ви, Вп. Судді присяглі, моглиб виробити собі живе поняття про їх віродостойність? Ануж між тими тайними агентами є особистий ворог одного або другого з обвинувачених? Ануж обвинувачені й оборона мають тут при собі цілий плік доказів, які цілковито здискредитувалиб перед Вами віродостойність тверджень тих тайних агентів? Та не можна того предложити, бо не знати, хто ті тайні агенти! Таким чином коли Ви, Вп. Судді присяглі, далиб віру твердженням опертим на тайних дописах, котрих зміст предложив на папері один поліційний урядник, то нащо ж тоді лави присяглих, нащо тоді трибуналу? Та ж з меншим коштом для держави і з рівною спра-

ведливістю мігби всі справи рішати той поліційний комісар, котрий і так рішає про них, коли Ви даєте віру предложеному на папері його матеріялови!

Якіж консеквенції з того? Ті консеквенції тяжкі... Бо сьогодні вони звертаються проти наших дітей, а завтра можуть звернутися проти Ваших дітей і проти Вас самих, тут у тій самій судовій салі і в цілім краю. Підчеркую ще раз, що говорю не проти уживання тайної поліції державою взагалі, тільки про консеквенції того, коли тайні доноси малиби стати рішачі в судівництві.

Кождий інтелігентний чоловік знає, з яким острахом згадує людство до нині страшного тирана Діоніоза сиракузанського, котрий жив в 4-ім столітті перед Христом. Був се геніяльний магістратський писар у великім грецькім місті, в Сиракузах, на Сицилії. В 25 році свого життя вспів він виплисти як політик і скоро загорнув владу над тим містом. Опісля провадив війни з наймогутнішою державою тодішнього світа, Картагіною. Старе передання, котре перетревало поверх 2.000 літ, оповідає, що той жахливий тиран сиракузанський для утвердження своєї влади в жорстокий спосіб переслідував усякі політичні організації. В тій цілі наказав він грецьким математикам і архітектам побудувати так сконструовану еліпсоїдальну палату, що в кождій з двох її кімнат, положених у двох центрах еліпси, можна було докладно чути, що говорилося в другій кімнаті. На підставі таких підслухів вязнів їх опісля суджено і казнено. А тих підслухів dokonував сам Діонізіос. Порівняйте його поведення з поведенням, при котрім ті, що зізнають, не чули самі доказів змови, ці судді на очі не бачили тих, що тайно доносять про змову, — й тоді оцініть оба роди поступовання! Я не кажу, котрий справедливіший. Лишаю се до оцінки Вам, Вп. Судді присяглі, — бож Ви совість цілого народа!...

Ба, може подумати дехто з Вп. Панів Суд-

дів, таж Зиблікевич заки поїхав на конгрес, міг належати до такої організації, яка вже мала на цілі державну зраду, а тайна поліція предкладає документ, який напечатала ОУН і який повідомляє, що ОУН злилася з УВО. Добре. Але тоді де доказ, що той конгрес націоналістів, в котрім брав участь Зиблікевич, ухвалив таке злиття ОУН з УВО? Таж сам п. прокуратор не каже, що той конгрес ухвалив таку фузію. А Зиблікевича в сім випадку не обжаловує за приналежність до УВО, тільки за участь в конгресі націоналістів з 1929 р. Річ ясна, що тут бракує клямра, якої не дає ні прокуратурія, ні тайна поліція.

А я предкладаю доказ зі свідка на те, що Зиблікевич не міг бути присутній при кінці конгресу у Відні, бо вже дня 2. II. 1929 р. був у Перемишлі. Значить, не міг бути ні при ухваленні резолюцій конгресу, ні при виборі провodu ОУН, коли такі резолюції ухвалено і коли провід вибрано. Правда, Високий Трибунал не допустив того доказу. Але тоді якже Ви можете сказати, що Зиблікевич винен, коли Ви не мали змоги побачити й вислухати свідка на ту важну обставину! Ануж той свідок переконавби Вас, що власне так було, як я кажу? І якже без того можна судити?

ПРО ЕМІГРАЦІЮ.

Та все таки стоїть перед Вами напечатаний документ, котрий свідчить, що ОУН злилася з УВО, а тайна поліція каже, що Зиблікевич був „колись“ в УВО. З тим злиттям діялася очевидно якась містерія. Панове Судді булиби мали багато даних до роз'яснення сеї містерії, яким чином Організація Українських Націоналістів (ОУН), утворена на конгресі у Відні, могла злитися з УВО без уповажнення того конгресу. Булиби мали пояснення, — якби обвинувачені не відмовили зізнань тому, що їм відмовлено відчитання акту обвинувачення в українській мові. Тепер ні Трибунал, ні обвинувачені свої від-

мови не цофнуть. Отже спробую сю містерію розяснити іншим способом.

Як відомо, акт обвинувачення каже, що були тільки два делегати з краю. Значить, признає, що конгрес Українських Націоналістів був конгресом еміграції. Отже маємо до діла з еміграційним проявом. І треба його пояснити, бо інакше не зрозуміємо тої дивної містерії, що проголошено злуку двох організацій, хоч ніде нема й сліду ухвали на таку злуку. Психічний стан еміграції, серед котрого родяться такі дивні появи, ніде не представлений так виразно як у літературі польського народу, котрий мав по-верх сто літ триваючу еміграцію. І ніхто еміграції так знаменито не відчув і не представив, як найбільший польський поет Міцкевич. Отже він пояснить нам душевний стан еміграції.

Тут маю перводрук вступу до найбільшого твору Міцкевича, поміщений у 4-м томі його творів липського видання Брокгауза. А треба знати, що найбільший твір Міцкевича „Пан Тадей“ не зачинається словами „Litwo! Ojczyzna moja“, ні словами „Panno święta, co jasnej bronisz Częstochowy,“ — як нас всіх учили в школах, — тільки зачинається представленням еміграційних відносин, серед яких Міцкевич жив і писав цей твір. Наводжу дослівно вступ:

O czym tu dumać na paryskim bruku,
Przyniósłszy z miasta uszy pełne stuku,
Przekleństw i kłamstwa, niewczesnych zamiarów,
Zapóźnych żalów, potępieńczych swarów?
Biada nam zbiegi, żeśmy w czas morowy
Łękliwie nieśli za granicę głowy!
Bo gdzie stąpili, szła przed nimi trwoga,
W każdym sąsiedzie znajdowali wroga, —
Aż nas objęto w ciasny krąg łańcucha
I każą oddać co najprędzej ducha.

A gdy na żale ten świat nie ma ucha,
Gdy ich co chwila nowina przeraża,
Bijąca z Polski jako dzwon cmentarza,
Gdy im prędkiego zgonu życzą straże,
Wrogi ich wabią zdala jak grabarze,
Gdy w niebie nawet nadziei nie widzą. —

Nie dziw, że ludzi, świat, siebie obrzydzą,
Że utraciwszy rozum w mękach długich,
Plwają na siebie i żrą jedni drugich!...

Вп. Панове Судді Присяглі! Хочу Вам заощадити дальшого малювання страшної гегенни польської еміграції по упадку польського повстання. Вам — і собі, бо той малюнок польського поета представляє нутро душі кожної еміграції, отже й нашої. Цим не кидаю каменем на еміграцію, бо й вона має свою високу функцію, а Ваш поет слушно каже, що вона ділає „в менках długich“. Але кожда еміграція психічно хора, дуже болюче хора. Отже коли одна з груп еміграції оповістила без уповажнення, що зливаються дві організації, — то якже за се можна робити винним чоловіка, котрий не голосував ні за таким злиттям ОУН з УВО, ні взагалі не був присутний при жадних ухвалах конгресу! Якже можна його судити за те, чого він не зробив і нікого не уповажнив робити!

ЩО ВИКАЗАЛА РОЗПРАВА.

Три дні тривав цей процес — і всего два свідки перейшли через салью. Позатим самі папери, акти, доноси і статті, переважно абстрактного змісту. Якій же це були свідки і що вони ствердили? Одного свідка дала тайна поліція. Та він зізнавався тільки що до одного обвинуваченого, поета Олеся Бабія і то зізнавався властиво на його користь, бо сказав, що Бабій ще перед ув'язненням говорив з ним, що був на конгресі. Річ ясна, що хто з урядником поліції говорить про свою участь в конгресі, той не бачить в тій участі нічого протизаконного.

А другого свідка покликкала прокуратура. Се п. Кедрин-Рудницький, співробітник „Діла“, котрий був на конгресі як гість і дискутував з учасниками конгресу. Трудно зрозуміти, чому нпр. Зиблікевича, котрий навіть не дискутував на конгресі, не узнала прокуратура за гостя на тім конгресі. Та сталося. Отже прокураторський свідок п. Рудницький зовсім не зізнавався

по думці акту обвинувачення, тільки навпаки, став відводовим свідком. Він нпр. Зиблікевича взагалі на конгресі не бачив і в ніяке злиття УВО з ОУН не вірить. Значить, свідки не зізнали буквально нічого, що обтяжувало б обвинувачених, а зокрема Зиблікевича. Остають тільки тайні доноси, признання до участі в конгресі й теоретичні статті в „Розбудові Нації“, органі УОН. А що до мого клієнта Зиблікевича не остає буквально нічо, що могло би бути підставою до його засуду за державну зраду. Та ще пересуиулася через сажу тільки тінь одного-одинокого свідка, яку допущено на мій внесок, — себто відчитано тут зізнання п. директора Гроголинського, зложені перед літами в зовсім іншій процесі, зложені в часі, коли ще нікому й не снилося, що буде якийсь Конгрес Українських Націоналістів у Відні і що за участь в тім конгресі будуть сидіти люди на лаві обвинувачених. Ті зізнання дир. Гроголинського якраз тим важні для оборони мого клієнта, що п. Гроголинський зізнавав тоді про обв. Пеленського і в тих його зізнаннях знайшлося тільки принагідно пару висказів про Зиблікевича. Щож зізнав проф. Гроголинський? Він сказав, що Зиблікевич був його учеником, що се чоловік консервативних поглядів, що виїзджаючи на вакації до Італії оставив на нього редакцію та що був з нього задоволений. Сих кілька слів старого професора повинно рішити про долю Зиблікевича. По перше тому, що навіть найбільше підзорливий чоловік не може припустити, що це зізнання підтасоване до сього процесу, боже сказане і в суді записане на пару літ перед сим процесом. По друге тому, що професори знають своїх учеників так добре як ученики своїх професорів. По третє тому, що дир. Гроголинський не мав тут ніякої причини говорити інакше ніж було. Підчеркую, що в тім часі „Український Голос“ був ще власністю дир. Гроголинського і був редагований в дусі монархістичнім.

А тепер перейду по пунктам все, що вика-

зав перебіг слідства і що виказала розправа в справі мого клієнта. Отже: 1) Прокуратурія не обжаловує Зиблікевича за участь в ОУН, тільки за участь в конгресі. 2) Зиблікевич не був ні на початку, ні на кінці конгресу, ні на його пленумі, а був лише на одній з комісій конгресу, ідеологічній, і то доривочно. 3) Не був присутній при ухваленні резолюцій, коли такі ухвалювано. 4) Не брав участі в жадній присязі ні в приреченні, коли щось таке було. 5) В органі ОУН, „Розбудові Нації“ нема ні одної статті Зиблікевича. 6) Нема також жадної його статті ні в „Сурмі“, ні в „Юнаку“. 7) В часі конгресу в розмові з Пеленським Зиблікевич висказує консервативні погляди, а потому в часі довгого співробітництва з Пеленським в „Українським Голосі“ виразно прецизує ті свої погляди, кажучи, що коли Організація Українських Націоналістів (ОУН) не прийме в свою програму конструктивних думок Вячеслава Липинського, то нічо з того не буде. 8) Виступивши з ред. „Українського Голосу“ вступає до українського катол. видавництва „Бескид“, де працює аж до його ув'язнення. 9) По його ув'язненні складає за нього кавцію поважна організація католицьких священиків цілої дієцезії, а саме „Епархіяльна Поміч“ в Перемишлі, котра видає „Бескид“. Річ ясна, що така організація докладно придивилася чоловікови, за котрого рішилася зложити кавцію, хоч його обвинувачено в такій прикрій справі. 10) Все, що Зиблікевичови можна закинути в процесі, полягає тільки на тім, що він слухав одного з викладів на комісії конгресу. А вухом, як відомо, не можна відорвати жадної землі від жадної держави.

Як через отсю салью пересунулася тінь свідка п. Гроголинського, котрий не зізнавав безпосередно, так пересунулася й тінь надрадника поліції Івахова, котрий також не зізнавав безпосередно. На карті 25/31 процесу Книша і тов. є зізнання п. Івахова, відчитувані тут председателем трибуналу. Отже п. Івахів твердив у тім процесі, що Зиблікевич переводив вступні

пертракції з б. власником „Українського Голосу“ в справі продажі того органу націоналістам. Я поминаю те, що той факт зовсім не обнятий сим актом обвинувачення. Одначе він може вплинути на рішення пп. присяглих. Тому виясню і той старий закид поліції. По перше сама поліція каже, що Зиблікевич переводив лише „вступні пертракції“, значить — тих пертракцій не перевів. Та навіть якби він їх перевів, то який же се злочин, посередничити при продажі легального органу преси? Таж той орган виходив і виходить під наглядом цензури і становить правом признаний предмет купна-продажі. Отже кождий має право переводити пертракції в справі його продажі — не тільки вступні але й кінцеві! А в р. 1931 націоналізм ще не був караний в Польщі як злочин.

СТАН СПРАВИ ПІД ОГЛЯДОМ ПРАВНИМ

Пристаю до оцінки справи під оглядом правним. Арт. 13. поль. карного закона постановляє: Злочин можна поповнити тільки нарочно (умисно). Арт. 14. каже, що та нарочність є також тоді, коли справець передбиджує можливість наслідку проступного або переступности ділання і годиться на те.

Запитаю: Чи може хто предвидіти, щоби з самого слухання якого небудь реферату, хочби найстрашнішого, міг вийти якийсь „проступний наслідок“, спеціально відірвання яких небудь земель від якої небудь держави? А те, що обвинувачений годиться на наслідок якого небудь ділання, треба йому прецінь доказати!

Арт. 16. постановляє: „Обставини, що впливають на каральність чину, береться під увагу тільки що до тої особи, котрої (вони) дотичать“. То значить що один обвинувачений не відповідає за других. Треба кождому з окрема доказати, що він зробив.

Правда, п. прокуратор каже, що тут розходиться о злочин головної зради, при котрім вже само усилювання доконати чогось в тім напрямі — стає злочином. Ба, але треба власне під-

приняти якесь заборонене ділання, в напрямі головної зради, щоб те усилювання можна було ствердити.

Коментатор польського кримінального кодексу визначний учений проф. Макаревич пише: Чинності, котрі не будуть провадити до безпосереднього викликання стану, означеного в §. 1. арт. 93, то значить тут не будуть провадити безпосередньо до відірвання частин земель від польської держави, не будуть усилюванням сего злочину. — І деж у Зиблікевича доказана яка небудь „безпосередня чинність“? Таж вислухання реферату не є взагалі ніякою „чинністю“!

Як польський кодекс так і давній австрійський, на підставі котрого виготовлено ще сей акт обвинувачення, вимагає підприняття чогось такого, що бодай змагало до довершення злочину головної зради (§. 58 ц) і карає тільки тих осіб, котрі безпосередньо співділяли в підприпинанні способів головної зради змовою, порадою, чином, зброєю, підбурюванням і т. п. (§. 59 б). Та нічого з того всего не зробив мій клієнт, ні явно, ні тайно, ні безпосередньо, ні посередньо, ні в спосіб ближший, ні в спосіб дальший! Отже за щож він мавби відповідати?

Акт обвинувачення на ст. 27 каже, що Зиблікевич перечить, немовби він приступив до Орг. Укр. Нац. і зложив присягу — але додає, що та оборона „нічим не підперта“ і тому невідостойна! Так якби обвинувачений мав обов'язок доказати свою невинність, а не прокуратор мав обов'язок доказати йому його вину! Деж хочби один доказ, що Зиблікевич приступив до організації, де доказ, що він зложив присягу в тій організації? Таких доказів нема, отже, нема що говорити про його вину!

Остає ще коротко обговорити арт. 97 у припиненні до сеї справи. Той арт. впроваджує конструкцію змови („спіску“). До кримінальності вимагає порозуміння бодай з двома особами і то порозуміння стисло означеного. Загально нацхркнуна змова, котра малаб на цілі відірвання частин держави, не вистарчає. Так каже один

зі співавторів кодексу котрий прецінь знав, що законодавці мали на думці.

Все це підношу на випадок якби Висока Лава таки до кінця стояла на становищі, що тут треба примінити арт. 97 про головну зраду, хоч оборона стоїть на іншій становищі, як я це вже зазначив у своїм внеску. Сею справою займеться докладніше слідуючий по мені оборонець, ВП. проф. Старосольський.

Я позволю собі ще висказати свою думку про один з найстрашніших пунктів головної зради, а то про відривання земель від держави.

Артикули, котрі відносяться до того злочину, се очевидні анахронізми в приложенні до звичайних людей. Возьмім на приклад кару за намірене відривання земель від якоїсь держави при помочи збройного повстання. Колиж збройним повстанням відірвано якусь землю від держави? Останню певну вістку про це маємо ще з року 1315. Тоді три перші кантони теперішньої Швейцарії побили військо австрійського герцога Леопольда I., відірвалися і створили окрему мініатурну державку. Від того часу аж по нинішній день ніде в цілій Європі не було й нема ні одного такого випадку, щоб само населення успішно відірвати якусь землю від існуючої держави. І так Нідерлянди відірвалися від Іспанії при чужій допомозі, Греція, Сербія, Болгарія, Румунія й Альбанія відірвалися від Туреччини при чужій допомозі, Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Чехословаччина повстали на наших очах при чужій допомозі. А за морем сегодні такі могутні Злучені Держави Північної Америки відірвалися від Англії при чужій допомозі. В середній і полудневій Америці відірвався ряд країв від Іспанії й Португалії головню ізза дуже рідкого заселення тих країв, ізза їх великих гір, непроходимих лісів і пустинь. Тай там не обійшлося без чужої помочи. А в Європі від 1315 р. нема такого випадку, щоб само населення відірвало якусь землю від держави, а тепер смішно про те й говорити. Чому?

Відірвання земель від держави було можливе тоді, коли узброєння повстанців з народа не багато ріжнилося від узброєння державного війська. Мав давний жовнір лук і стріли, — тай мужик міг собі зробити лук і стріли. Мав давний жовнір спису, — тай мужик міг собі настромити косу на впростець і мав також спису, не гіршу від тамтої. Мав старий жовнір шаблю або ніж, — тай мужик міг взяти в руки сокиру або іралі. Значить — зброя приблизно рівна. А тепер чи годен нпр. наш мужик зробити мітрайлезу, кулемет, або манліхера, або тяжку канону, або танк, або підводау лодку, або военний літак, або хемічну зброю? Чейже кождий з Вас подумає, що не годен. І тому успішне повстання з ціллю відірвати якусь землю від модерної держави тепер річ неможлива й судити когось пр. за приготування до відірвання земель таксамо смішно, якби Ви судили Зиблікевича за те, що він „приготовлявся“ до того, щоби скочити відси на місяць. Річ зовсім ясна, що тут і ціль неможлива і средства неможливі і неможливе приготування до осягнення неможливої ціли при помочи неможливих средств.

Подумаєте: Отже на що такого артикулу в модернім кодексі? Він потрібний, але не проти Зиблікевича і не проти звичайних людей, тільки проти генералів з військом, котрі мають в руках відповідну зброю, амуніцію, фабрики і т. д. Ті можуть відірвати якусь землю від держави, але не Зиблікевич і йому подібні, — хіба, що за ними стоялаби якась могутня чужа держава. Та з сім напрямі не впало в часі розприви ні одно словечко закиду.

Та може хто з ВП. Панів пригадати собі, що прецінь наш гетьман Хмельницький відірвав великі землі від Польщі при помочи народного повстання, хоч уже тоді була пальна зброя а мужик не вмів її виробляти. Се було так. І перед Хмельницьким зривалися на Україні повстання проти Польщі, не слабші від повстання Хмельницького. Всі ті повстання скоро здавила польська держава, хоч організація її збройних

сил оставляла тоді багато до бажання. А повстання Хмельницького не могла здавити тому, бо від першої хвилі стояла по стороні Хмельницького мусульманська державна сила, а саме Татари. Та як тільки татарське військо в часі великої битви під Берестечком усунулося на бік, — не видержав ще молодий організм української армії, як не видержує в таких обставинах жаден молодий організм. Битву козаки програли і відтоді українська держава котилася аж докотилася до рук Москви. Отже таки від 1315 р. нема такого народного повстання в Європі, котре відірвало би якісь землі від якоїсь держави. А се значить, що дотичні артикули се анахронізм, який переходить з кодексу в кодекс, хоч історія й життя виразно кажуть, що се анахронізм!

І не тільки історія й життя говорять се. Так у глибині душі думають також учені судді. Вони не висказують того але в судовій практиці показують се. Хочете доказів? То перегляньте в газетах „Витяги з протоколів“, печатані по конфіскатах на 1-й стороні газет. Там знайдете мотиви, чому сконфісковано якусь статтю, а в тих мотивах часто говориться, що у сконфіскованій статті були місця зі знаменами §§ 58 або 59 (в теперішнім кодексі арт. 93—97), себто були знамена головної зради — і тому стаття сконфіскована. Та ніхто вже не робить карних процесів авторам тих статей, хоч при них подані ті страшні артикули, так часто повторювані при конфіскатах всіх газет, зрештою не тільки українських, але й польських. І розумно роблять ті вчені державні правники, що не зачинають процесів за „державну зраду“ з редакціями й авторами тих статей. Чому розумно? Бо якби в кождім випадку робили процес за державну зраду, тоді виглядало би, що в кождій редакції сидять люди, які тільки над тим продумують, як зрадити державу. Чи треба ще сильнішого доказу на правдивість моєї думки про анахронізм і звітрілість згаданих артикулів, як той факт, що прокураторія й суди не витягають з них консеквенцій, бо їз зносить само життя.

ЧИЯ СЯ ЗЕМЛЯ?

Пан представник публичного обвинувачення у своїй промові оперував багато історичними висновками взагалі і про польсько-українські взаємини зокрема, заки перейшов до сучасного і до акту обвинувачення. Між іншими справами займався п. прокуратор і питанням, до кого „первісно“ належала ся земля, на котрій живемо. Пан прокуратор став на становищі, що до Польщі і як на доказ покликався на висказ найстаршого нашого літописця Нестора. Зі всіх історичних висновків п. прокуратора вважаю своїм обов'язком спинитися тільки на сім одним. Наведу в оригіналі і в польським перекладі дотичне місце з нашої літописі під 981 роком, під першою датою, яку взагалі маємо про сей край. В літописі написано: „Иде Володимиръ къ Ляхомъ и зая грады ихъ, Перемышль, Червень и иныя городы, иже суть и до сего дня подъ Русью“. В польським перекладі виглядає це так:

„Idzie Włodzimierz w kierunku Lachów i zajmuje grody ich, Przemyśl, Czerwień i inne miasta, które po dzień dzisiejszy są pod Rusią“.

Сто теорій є про цю найстаршу вістку, яка відноситься до сеї нашої землі. Передовсім треба знати, що ті слова записані в нашій літописі в іншій столітті, ніж сталася подія, котру ті слова описують. Час, який минув між тою подією та її описом, виносив приблизно ціле століття. Навіть коли виключимо всяку помилку переписувачів, котрі віками переписували ту літопись, заки вона дійшла до нас, — треба ствердити, що історії взагалі невідомо, до котрої групи племен належали Ляхи. Є теорія, що Ляхи належали до тої групи слов'янських племен, з котрої повстав чеський нарід, а є й така теорія, що се було одно з племен, з яких повстала Русь. Сю останню теорію голосив перед смертю один з найбистріших умом і найбільше освічених істориків, яких видала ця земля, а саме доцент краківського університету, проф. Степан

Томашівський. А саме він казав, що Ляхи це було одно з племен східно-слов'янських, котре ще давно перед Володимиром посунуло на захід і політично опанувало крім території теперішньої Перемищини й колишнього Червеня також значну часть території тих племен, з котрих опісля витворився польський нарід. Через довге політичне панування нашого племені Ляхів навіть над тепер корінно польською територією прийнялася згодом назва Ляхи на означення польського населення*).

На тодішні часи — коли доперва кристалізувалися племінні й культурні основи, на яких колись мали виростати теперішні народи, — не можна дивитися з теперішньої точки погляду. Значить, отся земля стала політичною власністю тих, хто її вирвав з хаосу ще племінного круговороту і переняв своєю державною адміністрацією і своєю культурою, як се тут віками робили українські династії.

ВП. п. прокуратор оповідав нам м. і. далше, як Казимир В. загорнув сю землю і як він справедливо управляв нею при помочи адміністраторів, взятих з місцевого, руського населення. Не буду розбирати сего його твердження.

*) Цей свій погляд викладав мені особисто пок. проф. Степан Томашівський зараз по своїм повороті з оглядин останків величезних надбужанських укріплень з давних часів. Він оповідав мені докладно про ті земляні укріплення, звернені фронтом проти заходу і при тій нагоді представив свою теорію про походження Ляхів. Зазначив, що коли оповістить її друком, се викличе правдоподібно велику бурю проти нього, та він не може задля того мовчати про те, до чого дійшов. Хто знає, як пок. С. Томашівський докладно передумував се, що мав сказати, той очевидно буде рахуватися з його поглядом, якого смерть не дозволила йому оповістити друком. На розправі не міг я докладніше розводитися над тим всім. — О. Н.

тільки запитаю: Чому ви тепер не йдете за тим прикладом свого короля? Таж тоді не було б багато з тих прикрих річей, на котрі мусимо дивитися...

АЛЕ ЧОГО ЗИБЛІКЕВИЧ ЇХАВ НА КОНГРЕС?

Річ певна, все висше сказане ще не пояснює Вам, чого Зиблікевич взагалі їхав на інкримінований конгрес, коли він уже своїми поглядами ріжнився від націоналістів. Отже — не перечу, що Зиблікевич вибираючись до Відня, думав і хотів іти на той конгрес. Він не був би взагалі журналістом, якби при нагоді свого побуту у Відні не зацікавився такою цікавою подією, як Конгрес Українських Націоналістів зі всіх земель великої української території. Та спеціально на той конгрес він до Відня не їхав, а мав інші причини і спонуки. А саме: 1) Він мав переддагувати й зайнятися технічною стороною люксового стрілецького альманаху „Золоті Ворота“, видаваного кооперативою „Наш Край“. Кліші й вініти до того альманаха мали бути виконані у Відні. Деяких родів шрифту, який мав бути ужитий до того альманаха, не було в краю, навіть у великій катол. друкарні св. Войтіха в Познані. На всі ті обставини предкладав я свідків: посла п. М. Матчака, гімн. учителя п. Б. Загайковича і власника друкарні п. Гірша Кнолера, та суд не допустив жадного з тих доказів. 2) В тім часі мали у Відні відбутися наради в справі ювілею Академічної Легії полку „Дайтшмайстрів“, при котрім служив колись Зиблікевич. І на сю обставину наводив я докази зі свідків, яких суд не допустив. Отже не допущено свідків ні своїх, ні чужих, жидівських, хоч з Перемишля сюди недалеко. 3) А на сам конгрес потягнула Зиблікевича, коли він уже був у Відні, ще одна обставина, що так скажу, сентиментальної, але сильної і зовсім зрозумілої натури. На конгресі мали бути і були також кубанські Українці, з котрих походила мати Зиблікевича. Чи ж можна дивуватися, що молодий чоловік, котрий зробив три воєнні похс-

ди в глибину України і таки не дійшов до країни, з котрої походить рід його матери, — забавив при нагоді побачити бодай людей з тої прегарної землі, — де Кубань котить філі і де шумить Терек... ВП. Панове Присяглі! Повірте бодай в те, що не кожним кроком Українця руководить морд і бажання убийства, але що в душі Українців також поезія й любов... Гадаю, що я виразно виказав всі причини і спонуки, чого Зиблікевич їхав до Відня і чому пішов на конгрес. А що він на тім конгресі не зробив нічого протизаконного, виказала розправа.

ВИСШИЙ ЗМИСЛ ІСТОРІЇ.

Доходжу до кінця своїх виводів — і до найтруднішого місця їх. Бо не один з ВП. Панів може собі подумати: То ти преш нас думкою своєю до увільнення чоловіка, котрий був членом УВО і то був ним аж доки в нім — як кажеш — не вигоріла думка його і не запанувала в нім інша тай ще в часі того перелому взяв участь у конгресі Українських Націоналістів, з котрого вийшла організація, яка — так свідчить документ — злилася з УВО... Відповідаю на се: Так! Того увільнення вимагає від Вас висший змісл історії, котрий все мали в собі люди на відповідальних становищах, навіть коли ті люди були найбільш кровожадні! Пан прокуратор багато займався тут історією, отже і я позволю собі тут навести з історії пару цікавих доказів на те, що я сказав.

Як відомо, найбільшого і найстрашнішого завойовника не видала біла раса, до котрої ми належимо, — тільки раса жовта, монгольська. Був ним Темуджіш, син Ессукая, званий Джінгісханом. Він завоював найбільше земель в Азії й Європі зі всіх завойовників світа. А був такий кровожадний, що буквально до ноги вимордовував навіть великі міста. А щоби десь у пивниці не заховалася якась дитина з мамою, казав ще відправляти цілі ріки на зруйновані міста і затоплювати навіть руїни їх. І коли той страшенний „Бич Божий“, що вийшов з пу-

стині Гобі, проломав великий мур Китаю та залив його кровю й огнем, — рушив на захід сонця. В короткім часі знищив до тла цвітучу державу Самарканд, що мала 4 міліонові міста, і кинув на Персію страшні орди свої. Тут перший раз зустрів завзятий опір. Вправді тодішній зледащільний шах Персії, Могамед, утікав перед ним аж до смерти, та не так поступав хоробрий син того шаха, молодий престолонаслідник Джелаледдін. Той кидався мов в окропі по цілій Персії й немов зіпід землі добував армії з переляканого народу свого. Та без уговку були його вожди Джінгісхана, а він без уговку організував нові сили. А коли вже десятю армію виставив до бою, рушив проти нього сам Джінгісхан з усею силою своєю. На східній границі Персії, над рікою Індом прийшло до великої битви між ними. І битва так хиталася в перевазі своїй, що, як каже літопись, бракував один волос, а Джелаледдін бувби не тільки побив самого Джінгісхана, але навіть бувби його взяв в полон, якби не припадок. І програв ту битву хоробрий Джелаледдін. А бачучи свій погром, скочив з конем з високої скелі в глибоку ріку Інд, щоб переплисти на другий беріг. Прибічна сторожа Джінгісхана зачала в нього стріляти. Та Джінгісхан заборонив. Тоді його прибічники думаючи, що їх хан хоче живцем іміти свого найзавзятішого противника, купою кинулася в філі ріки Інда, щоби зловити втікача. Та Джінгісхан заборонив іти за ним в погоню, кажучи: „Таких як сей не вільно нищити!“ І на очах усього війська Джінгісхана переплив молодий Джелаледдін велику ріку Інд і потому всю полудневу Персію таки вирвав з рук Монголів.

Заки розберемо змісл сего факту наведу коротко ще два подібні імена. Сила Турків-Османів піднялася була найвисше за султана Селіма, знаного в турецькій історії під іменем „Грізний і Жорстокий“ та за сина його, Сулеймана Величавого. Вони обидва вимордовували до ноги залоги здобутих кріпостий — з виїмком

тих, що боролися до останньої можливості. І так відомий випадок, що султан не тільки помилував лицарський орден Йоаннітів на Родосі, але признав йому навіть почесну капітуляцію, довідавшись, що вони боронили своєї позиції буквально до останньої пригорщі пороху.

Щож означають ті дивні прояви благородності у найбільше кровожадних завойовників? Це власне ті, котрі мали в собі висший зміст історії: хоч були персоніфікацією гістерії нищення, відчували й розуміли цінність таких людей, які вже по своїй вдачі призначені Висшою Силою на поряdkування страшного людського хаосу. Се ті, котрим вибачиться багато, бо вони вміли піднятися навіть понад інтерес свій й оточення свого, вміли відчутти тверду і вічну вартість навіть у противнику своїм.. Бо минають як тіні держави і народи, а вічно світить і ділає те, що має дійсну вартість і ціну. І в тім власне доказ величі ума й глибокого політичного інстинкту тих дивних людей, котрим жорстокість і кров не засліпила очий на правдиву людську вартість у людських справах.

Зиблікевич се один з тих, котрі стояли до останка на позиції своїй, стояли, хоч не мусіли там стояти, стояли аж до зужиття останньої пригорщі пороху — своєї думки... І коли змінилася думка їх, відійшли зі своєї позиції. Коли засудите Зиблікевича на смерть, — бо при його винищенню війною і тюрмами засуд на нову тюрму був би для нього рівний засудови на смерть, — тоді пам'ятайтеж консеквенцію того засуду: той засуд буде значити і кричати, що хто з української молоді раз попав на ту стежку, котрею йшов Зиблікевич, — для того вже нема повороту на інакший шлях! І тому кличу навіть до тих зпоміж Вас, ВП. Панове Судді Присяглі, котрі переконані, що він є ще там, де Ви думаєте, що він є! Застановіться добре над вердиктом своїм і наслідками його! ВП. Пан Предсідатель Високого Трибуналу сего звертає увагу Вашу, що Зиблікевич був уже караний. Так, се правда. І правдою є, що новий карний кодекс

особливо стримий для всіх рецидивістів і що в меншій або більшій мірі подібно відносяться до рецидивістів всі карні закони. Одначе я пригадаю Вам стару мудрість римську, котра каже, що *favor iudicis* має більшу вагу ніж *decem codices*. То значить, що прихильність судді переважає десять кодексів. А Ви, ВП. Панове Судді Присяглі, не належите до тих, котрі укладають кодекси, бо Ви судді з народа. І за те, щоб не тільки учені в кодексах судді а й Ви мали право судити після розуму і сумління свого, лилася кров з цілих народів! То вона винесла Вас на ту високу лаву, на котрій Ви тепер сидите і рішаєте по совісті своїй! Чи ж та совість Ваша не каже Вам, що той чоловік уже досить натерпівся? Він уже кровю плює — і тому державні судді і прокуратори згодилися, випустити його тимчасом за кавцією. Позволю собі висказати надію, що коли не добили його большевики, то не добете його й Ви, ВП. Судді з народа, хоч тайна розвідка каже, що він належав до неетичної організації.

Про ту неетичну організацію скажу кілька отвертих слів правди. Пан прокуратор у своїй промові остро осудив неетичність у боротьбі. Стверджую, що я вповні годжуся з таким осудом так того п. прокуратора, що укладав акт обвинувачення, як і того п. прокуратора, що тут промовляв, бо неетичність у боротьбі зла сама в собі і приносить страшні наслідки. Та коли є в нас така організація, що відкидає засаду етики в боротьбі, то вина щонайменше поділена, бо Україна їй мати, але польський батько!.. Чи ВП. Панове можуть припустити, що на нашу молодь не мала впливу польська революц. література? Чи не стоїть на Марійській площі в сім місті — недалеко відси — великий пам'ятник зі спижу і мармору, пам'ятник найбільшому поетови Польщі, в котрого огненній поезії приходять слова: „З Богом альбо мімо Бога!“ Не говорю того для пониження пам'яті Вашого поета, бо високо ціню в нім його велику любов до Рідного Краю! Алеж се правда, що таке стано-

вище не могло бути без впливу і на психіку нашої молоді! В усім нашім письменстві, старім і новім, аж до появи впливу Міцкевича не знайдете клича: „З Богом альбо мімо Бога!“ Се правда і ніщо инше, тільки правда! А вплив іншої польської літератури!... Отже — справедливість вимагає признати, що вина поділена, — вона спільна дитина наша! Колиж виключно Ви судите її, то возьміть сю правду під увагу Вашу! І ту польську ідеологію, котра налягла своїм впливом на всі українські школи, навіть приватні, і ті обставини, серед яких мутиться молодь наша! Таж тут, — на нашій українській землі приймають на студії в університеті тільки зникаюче число Українців! Як доносила преса, був випадок, що на однім з факультетів прийнято Українців сеї землі здається навіть менше ніж Москалів! (*Предсідатель трибуналу перериває запитом: „Чи й сего року так?“*). Певно, що не інакше! (*Предсідатель Трибуналу: „Таж сего року ще нескінчені списи!“*) Але не ведуть їх в інакшім дусі, як вели досі! Подумайте, ВП. Панове, що мусить діятися в серці тої нашої молоді, котрої не допускають до шкіл на її власній землі! До тих недопущених на університет належав і Зиблікеич. А пашпорт на виїзд за границю на студії також не легко дістати! Все те чиста правда і треба її також брати під увагу!

Се політичний процес і ніхто не дивиться на таких підсудних як на звичайних злочинців!

...В політичній боротьбі між народами нема вічної ворожнечі. Англія і Франція сотки літ провадили завзяті війни між собою. А прецінь за нашої памяти, коли кріпка рука німецька сягнула їм обом до горла, звязалися ті нації на життя і смерть і разом пішли до великого бою. Може недалекий той час, коли й оба наші народи, що борються завзято з собою, звязуються в обороні своїй. Отже не ослабляйте сусіда свого, котрий Вам самим може колись стати у великій пригоді!

Незабаром підете, Панове, до окремої салі на нараду, де вирішите долю шістьох молодих людей. Коли є між Вами люди, що вірять в Бога і в душу безсмертну, то кличґ до них в імї клієнта мого: Памятайте, Панове, що там прийде безсмертна душа маршалка, — Николая Зиблікевича, — прийде з королівських гробниць на Вавелі, прийде до тої салі, на нараду Вашу, — і буде слухати і буде дивитися, як Ви судите дитину його! А він розумівся на таких справах, бо був великий правник. А до тих з Вас, що не вірите в Бога ні в душу безсмертну, кличу: Ви прецінь вірите в якусь рівновагу в природі, бо бачите її. Отже коли гріхи предків очевидно мстяться на потомках їх, то людський розум і людська лґогіка вимагають, щоби й великі заслуги предків брати під увагу для роду їх! Я скінчив.

(По нараді лава Суддів Присяглих відповіла 8 голосами, що Зиблікевич невинен, а 4, що винен. На тій основі Трибунал увільнив Зиблікевича від вини і кари).

*

Тому що до редакції „Н. Зорі“, в котрій первісно печатано сю промову, присилано листи з запитами, чи ту промову виголошено в українській мові, відповідаємо: Розуміється, що в українській мові.

096
1986
4092 P1
06
39637

ПОЛІТИЧНА БІБЛІОТЕКА

(Української Народної Обнови — У.К.Н.П.)

ДОСІ ПОЯВИЛИСЯ:

Ч. 1. О. Н.

Ідеологічні основи
української католицької народної партії.
Ціна 0.50 зол.

Ч. 2.
Проф. Д-р Леопольд Конлер

Релігія й політика.
Ціна 1.80 зол.

Ч. 3. С. Томашівський
Історик — Політик — Публіцист
Ціна 1.— зол.

Ч. 4. Д-р Осип Назарук
Католицький журналіст
обвинувачений за державну зраду.
Ціна 1.30 зол.

Ч. 5. Станіслав Лось
За конструктивну політику
на Червоній Русі.
Ціна 1.— зол.

ОСИП НАЗАРУК

КАТОЛИЦЬКИЙ ЖУРНАЛІСТ обвинувачений за державну зраду

Львів. Бібліотека
АН УРСР

Промова оборонця Д-ра Осипа Назарука виголошена 9. IX. 1932 р. перед Судом Присяглих у Львові в обороні Євгена Зиблікевича редактора українського католического органу „Бескид“.

16/16

Львів — 1933

Накладом Організаційного Комітету УНО
(Української Народної Обнови — УКНП).

№ 4.